

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ ЗА ДОПОМОГОЮ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

© Лендел О. М., 2017

Визначено державне регулювання інвестиційної діяльності як важливий компонент регіональної системи управління соціально-економічним розвитком. Проаналізовано існуючі підходи до оцінки соціально-економічного розвитку регіону. Узагальнено іноземний досвід механізмів реалізації державної інвестиційної політики. Запропоновано набір дієвих інструментів регулювання інвестиційної діяльності для вдосконалення механізму реалізації державної інвестиційної політики.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, інвестиційний процес, соціально-економічний розвиток, регіон, державне регулювання, регіональна політика.

Lendiel O. M.
Mukachevo State University

MANAGEMENT OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION BY STATE REGULATION OF THE MECHANISM FOR ATTRACTING INVESTMENTS

© Lendiel O. M., 2017

State regulation of the investment activities as an important component of the regional management system of social and economic development is determined in the article. Many scientific works are dedicated to the research on the subject, namely the management of social and economic development through the state regulation of mechanism of attraction investments. Detailed analysis of existing publications on the given subjects does not allow saying about the completeness and finality of coverage of this topic, which generates the need for further research due to the constant changes in the legislation, borrowing the international experience of the investment policy, focusing on the integration in the European Economic Area and others.

The growth of social and economic performance of the region under current conditions is impossible without such economic category, as an investment. Investment activity is one of the directions of the growth of fixed assets and production capacities of the national economy by using innovative technologies that promotes an increase in financial and economic indicators and solving of certain social problems of the population. Due to the activation of investment processes and targeting the major investment inflows in certain regions, the state can adjust the level of social and economic development by regulating the differentiation in their development.

The article aims to the improvement of the existing approaches to the management systems of social and economic development through the state regulation mechanism of attraction investments by improving state investment policy.

State regulation of the investment activity is an important component of the regional management systems social and economic development through the effective mechanism of attraction investments and creating favorable conditions for doing business in the region because the main purpose of the state is balanced social and economic development of all its units. Development and improving the mechanism of attracting investments takes an important place in the programs and policies of social and economic development not only for a particular region but for the whole state.

Current approaches to assessing the social and economic development of the region have been analyzed in the article. Author has allocated the general features and substantiated a need for further research due to the constant changes in the current economic conditions.

The Foreign experience of mechanisms of implementation state investment policy has been summarized. Set of effective regulatory tools of investment activity to improve the mechanism of implementation of state investment policy has been proposed.

In the article emphasized that the essence of state investment policy consists of a focused, research-based activities of public authorities to attract investment and the productive use of resources which aims to solve certain regional social and economic problems and, as a result, improving financial and economic indicators and living standards at the level of a particular region and the entire state.

Therefore, the state needs to create favorable conditions for investment activities and improve the system of investment while maximizing the beneficial effects not only for society but for investors in the first place.

Key words: investment, investment policy, investment process, social and economic development, region, state regulation, regional policy.

Постановка проблеми. Державне регулювання інвестиційної діяльності є важливим компонентом регіональної системи управління соціально-економічним розвитком за допомогою ефективного механізму залучення інвестицій та створення сприятливих умов для ведення бізнесу в регіоні, адже головною метою держави є саме збалансований соціально-економічний розвиток усіх її територіальних одиниць. Інвестиційна діяльність є одним з напрямів зростання чисельності основних фондів і виробничих потужностей національної економіки з використанням інноваційних технологій, що сприяє підвищенню фінансово-економічних показників та вирішенню певних соціальних проблем населення. Проте є чимало перешкод та проблем на шляху здійснення ефективної інвестиційної діяльності, вирішення яких належить до компетенції держави, а саме: розробка ефективної інвестиційної політики, вдосконалення механізму залучення інвестицій, налагоджена система державного регулювання інвестиційної діяльності тощо, які визначають необхідність подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження цього питання, а саме – управління соціально-економічним розвитком за допомогою державного регулювання механізму залучення інвестицій, розглядають такі науковці: Ю. Бажал [1], І. Боженьова [2], О. Кравчун [6], Н. Кузьминчук [7], Д. Лук'яненко [8], В. Рохчин [10] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Детальний аналіз публікацій з цієї тематики не дає змоги говорити про повноту та завершеність у висвітленні цієї теми, що породжує необхідність подальших досліджень у зв'язку з постійними змінами у законодавстві, запозичення міжнародного досвіду інвестиційної політики, орієнтованість на інтеграцію у європейський економічний простір тощо.

Мета роботи – вдосконалення існуючих підходів щодо системи управління соціально-економічним розвитком регіону за допомогою державного регулювання механізму залучення інвестицій через вдосконалення державної інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання соціально-економічних показників регіону у сучасних умовах неможливо уявити без такої економічної категорії, як інвестиції. Розроблення та вдосконалення механізму залучення інвестицій посідає важливе місце у програмах та стратегіях соціально-економічного розвитку не лише для конкретного регіону, але й усієї держави.

Завдяки активізації інвестиційних процесів та спрямуванню основних інвестиційних впливів у конкретні регіони державі вдається регулювати рівень соціально-економічного розвитку, вирівнюючи диференціацію у розвитку останніх.

Досягнення основних завдань, передбачених регіональними програмами та стратегіями, відбувається за рахунок збільшення інвестиційних ресурсів, розширення джерел інвестицій та формулювання пріоритетних напрямів їх спрямування. Для того, щоб ефективно виконати поставлені завдання, держава розробляє інвестиційну політику, яка визначає основні кроки щодо стимулювання фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання, сприяє інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів за допомогою покращання інвестиційного клімату та умов ведення бізнесу на її території.

У сучасних умовах господарювання стан національної економіки визначає можливості та перспективи розвитку кожного окремого регіону. Традиційні бюджетні джерела фінансування сьогодні не можуть повністю задовольнити усі потреби, що виникають на шляху розвитку регіональних інститутів. Виникає питання активного залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів у різноманітні сфери діяльності, без яких неможливий якісний соціально-економічний розвиток регіону та підвищення рівня життя населення. Саме тому особливої актуальності набуває розроблення та реалізація органами державної влади регіональної інвестиційної політики як однієї з основних складових усієї соціально-економічної стратегії розвитку регіону.

В українському законодавстві не передбачено вживання терміна “інвестиційна політика”, натомість використовується поняття “державне регулювання інвестиційної діяльності”, що являє сукупність здійснення економічної, науково-технічної і соціальної політики для досягнення цілей та показників соціально-економічного розвитку України чи окремих її регіонів за допомогою реалізації державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності [5, с. 3].

Термін “політика” як наукова категорія означає сукупність цілей, стратегічних і тактичних завдань та визначення механізму їх реалізації у певній сфері громадської діяльності [10].

Інвестиційна політика знаходиться під впливом різноманітних процесів, що відбуваються в економічному, фінансовому, геополітичному світі. Тенденції у сфері інвестиційної політики переважно відтворюють ці зміни одними із перших.

Ефективність функціонування інвестиційної політики впливає не тільки на економічні показники, але й на соціальний розвиток як окремого регіону, так і цілої держави. Система індикаторів соціального розвитку у регіональному перерізі включає такі показники:

- кількість економічно активного населення;
- забезпеченість населення житлом;
- екологічний стан місцевості;
- освітні показники (кількість загальноосвітніх навчальних закладів, ВНЗ, кількість студентів);
- кількість зареєстрованих злочинів на 100 тис. населення;
- питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у загальній кількості злочинів, %;
- кількість ДТП на 100 км;
- питома вага ДТП із смертельними наслідками у загальній кількості ДТП, %;
- рівень смертельного травматизму, пов'язаний з виробництвом, кількість потерпілих на одну тис. працюючих.

Сьогодні існує чимало наукових підходів до оцінки стану соціально-економічного розвитку територіальних одиниць (табл. 1), що дає змогу зробити висновок про соціально-економічну ситуацію по країні та визначити прогресивні та депресивні регіони.

Таблиця 1

Існуючі підходи до оцінки соціально-економічного розвитку регіону [7]

Назва методики	Вид показника
Методика розрахунку індексу розвитку людського потенціалу (за доповідями фахівців ПРОО)	Побудова інтегрального показника – індексу розвитку людського потенціалу
Національна методика побудови індексів регіонального людського розвитку	Оцінка за пріоритетними напрямками без єдиного узагальнюваного показника
Методика оцінювання рівня життя населення України	Оцінка за блоками показників без виходу на один узагальнювальний (інтегральний) показник
Методика розрахунку інтегрального індексу якості життя населення регіону за вихідними індикаторами	Інтегральні індекси за вхідними і вихідними індикаторами
Методика побудови регіональних інтегральних індексів рівня життя	Формування узагальнювального та складових індикаторів
Соціальні індикатори рівня життя населення	Оцінювання за групами показників без виходу на один узагальнювальний (інтегральний) показник
Оцінювання якості життя (Міжнародний центр перспективних досліджень)	Узагальнений показник – індекс якості життя
Факторний аналіз рівня життя населення регіону	Побудова узагальнювальних (інтегральних) показників
Оцінювання управління людським розвитком з використанням методу скаляризації	Оцінка відповідно до обраних критеріїв без виходу на один узагальнювальний (інтегральний) показник

Державне регулювання “нового покоління” характеризується визнанням ролі інвестицій як головної рушійної сили економічного зростання і соціально-економічного розвитку країни і, як наслідок, усвідомлення того, що інвестиційна політика є центральною частиною цієї стратегії.

Інвестиційна політика повинна ґрунтуватись на засадах загальноекономічної національної політики як складова її частина та визначати питання щодо структури та масштабів інвестицій, основних напрямів інвестиційних вкладень, джерел надходжень, ефективного розподілу у пріоритетні галузі економіки на основі новітніх досягнень науки та техніки, використання інновацій.

На основі проведеного дослідження запропоновано таку класифікацію підходів щодо розроблення ефективної структурно-інвестиційної політики:

- за темпом реформування – неприйняття або протидія реформам, повільна адаптація та прискорене реформування;
- за часом – короткострокові та довгострокові;
- за пріоритетами галузевого розвитку – добувна промисловість, наукомістке виробництво, виробництво товарів народного споживання;
- за способом забезпечення інвестиціями – активне та пасивне фінансування;
- за ринковою належністю – регіональний підхід, стратегія зовнішньої експансії та стратегія захоплення.

Швидкість реформування залежить від державної підтримки інвестиційних регіональних процесів та налаштованість ринку на ефективну реалізацію інвестиційної політики. Пасивність (активність) виражається у готовності суб’єктів господарювання швидко пристосовуватись до нових умов, змінюючи структуру виробництва, що нерідко супроводжується процесами руйнівного характеру.

Визначення шляхів інвестиційної політики повинно ґрунтуватися на цілях довгострокового планування та містити пріоритети соціально-економічного розвитку регіону, враховуючи його виробничий, природно-ресурсний, фінансовий та інший потенціал.

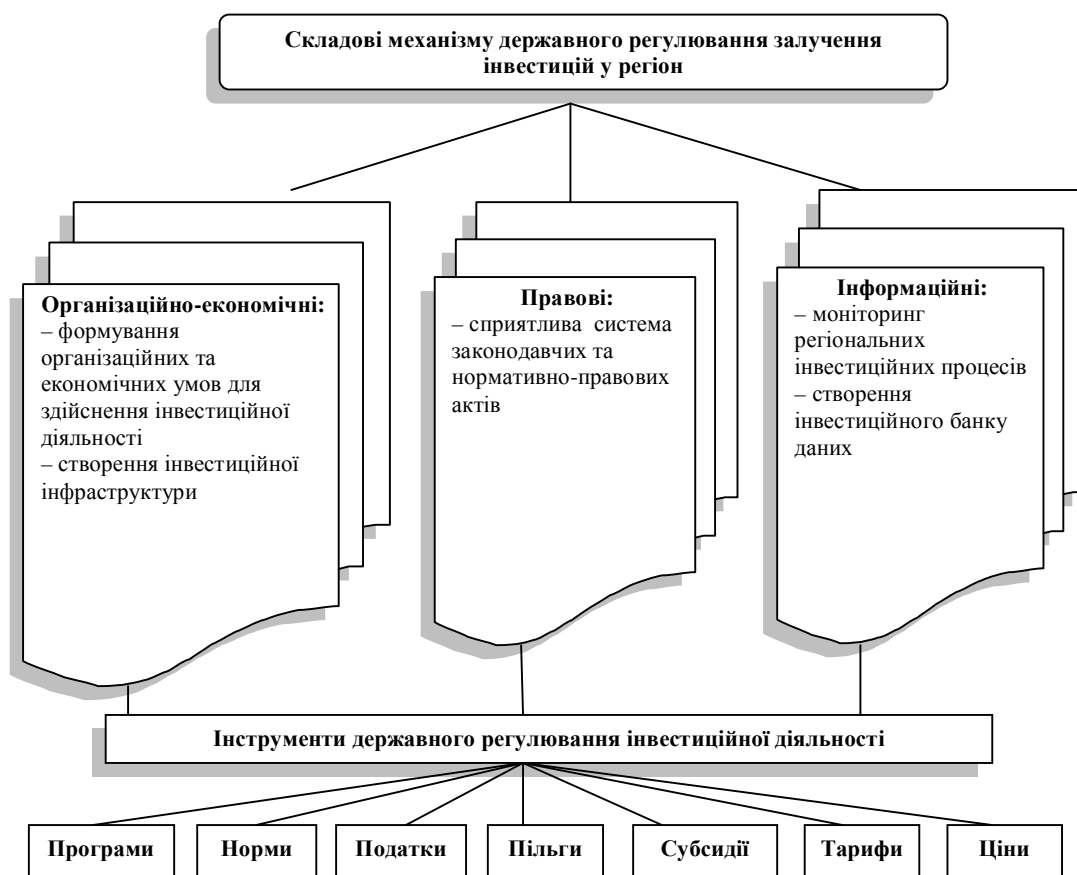
За способом фінансового забезпечення процесу здійснення структурно-інвестиційної політики розрізняють такі стратегії:

- атакуючу стратегію фінансування – використання позичкових внутрішніх та зовнішніх коштів;
- пасивну стратегію фінансування – залучення меншої кількості фінансових ресурсів протягом тривалішого періоду часу.

Головним завданням держави є створення сприятливого середовища щодо провадження підприємницько-господарської діяльності для інвесторів дієвою реалізацією інвестиційної політики. Можемо зробити висновок, що механізм державного регулювання інвестиційної діяльності включає сукупність інструментів і методів впливу держави на інвестиційну політику окремих суб'єктів господарювання.

Ефективна реалізація інвестиційної політики держави можлива тільки за наявності дієвих інвестиційних механізмів. Доведено, що ефективність функціонування організаційно-економічного механізму залучення інвестицій ґрунтується на узгодженні інтересів і координації зусиль трьох груп учасників: держави, регіону та інвестора [1].

Інвестиційна державна та регіональна політика має на меті однакові завдання, що скоординованими зусиллями дають змогу досягти поставлених цілей, у цьому випадку – створення сприятливих умов для залучення інвестицій, що ґрунтується на врахуванні економічних інтересів усіх учасників цього процесу і забезпечують інтенсифікацію розвитку господарства області, прогресивну перебудову його структури, прискорення темпів науково-технічного прогресу, вирішення актуальних соціальних проблем тощо [2]. Для досягнення поставлених цілей держава використовує певний набір інструментів регулювання інвестиційної діяльності (рисунок).

Основні складові регуляторного механізму державного регулювання залучення інвестицій у регіон [2]

Для вдосконалення механізму реалізації державної інвестиційної політики необхідно зважати на такі етапи: проведення аналізу чинного законодавства, державних програм та стратегій інвестиційного розвитку, моніторинг стану інвестиційного клімату у державі та в її окремих регіонах, виявлення основних перешкод, що виникають на шляху провадження економічної діяльності та розроблення шляхів їх подолання.

Також у процесі імплементації механізму політики здійснення інвестицій доцільно взяти до уваги світовий досвід механізмів реалізації державної інвестиційної політики, зокрема країн Європи: Великобританії, Німеччини, Австрії, Франції (табл. 2). Головними методами управління інвестиційною діяльністю у цих країнах є регулювання обсягу капіталовкладень через податкову, амортизаційну політику; цільове спрямування інвестиційних потоків у певні регіони чи галузі економіки наданням їм пільг та субсидій; контроль над діями основних суб'єктів господарювання за рахунок узгодження стратегій та програм розвитку з державними програмами.

Таблиця 2

Іноземний досвід механізмів реалізації державної інвестиційної політики [4, 8, 9]

Країна	Основні ознаки державної інвестиційної політики
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність єдиного закону, що регулює інвестиційну діяльність – високий рівень урядового контролю над здійсненням інвестиційної діяльності – жорстке оподаткування доходів господарюючих суб'єктів
Франція	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність єдиного закону, що регулює інвестиційну діяльність – чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями – низький рівень контролю над іноземними підприємствами, що діють на території країни
Великобританія	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність єдиного закону, що регулює інвестиційну діяльність – спрямованість системи регулювання інвестиційної діяльності на захист прав власників капіталу – жорстка конкуренція між окремими учасниками фінансового ринку
Австрія	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність єдиного закону, що регулює інвестиційну діяльність – надання інвесторам свободи вибору щодо напрямків інвестування та джерел їх фінансування – необхідність спеціального дозволу (концесії) для здійснення певних видів господарської діяльності – національний режим здійснення інвестиційної діяльності для іноземних інвесторів
Нідерланди	<ul style="list-style-type: none"> – ефективна реалізація стратегії залучення інвестицій на основі партнерської взаємодії держави, бізнесу та науки – наявність спеціалізованого агентства з іноземних інвестицій – легкість реєстрації юридичних осіб – відсутність адміністративних бар'єрів – податкові преференції – міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування

У світовій практиці прийнято виділяти такі стратегії впливу держави на інвестиційну діяльність [6]:

- державні стратегії активного втручання, коли держава визнає інвестиційну діяльність як один з головних чинників економічного зростання країни та активно бере участь у реалізації інвестиційних програм за допомогою їх фінансового забезпечення;

- стратегії децентралізованого регулювання – характеризуються опосередкованою участю держави в інвестиційному розвитку окремих організацій та суб'єктів господарювання за допомогою створення нововведень у державному секторі, надання пільг та інших преференцій;

- змішані стратегії.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що основними важелями державного впливу на інвестиційну ситуацію в країні та її регіонах, є прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність, надання фінансової допомоги суб'єктам інвестування, встановлення державних норм та стандартів, забезпечення захисту майна та прав інвесторів та інші непрямі форми державного регулювання інвестиційної діяльності.

Ефективне управління соціально-економічним розвитком регіону неможливе без цілеспрямованого та результативного загальнодержавного механізму регулювання залучення інвестицій, орієнтованого на підвищення фінансових, економічних та соціальних показників як окремих територіальних одиниць, так і держави загалом.

Висновки та пропозиції. Інвестиційна політика за допомогою державного регулювання механізму залучення інвестицій стимулює та регулює інвестиційний процес на усіх його стадіях та створює умови для ефективного соціального та економічного зростання регіону, окремої галузі або цілої держави. Тобто основна суть державної інвестиційної політики заключається у цілеспрямованій, науково-обґрунтованій діяльності органів державної влади щодо залучення та продуктивного використання інвестиційних ресурсів, що має на меті вирішення певних соціально-економічних регіональних проблем і підвищення фінансово-економічних показників та рівня життя населення як на рівні конкретного регіону, так і на рівні усієї держави.

1. Бажал Ю. М. *Економічний розвиток і державна політика: навч. посіб.* / Ю. М. Бажал, О. І. Кілієвич, О. В. Мертенс. – К.: УАДУ. – 2001. – 78 с.
2. Боженьова І. М., Барабан О. О. *Механізм державного регулювання залучення інвестицій в регіон* / І. М. Боженьова, О. О. Барабан. – 2013. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=68025>
3. Бударна В. О. *Правовий механізм формування інвестиційної політики держави* / В. О. Бударна // *Економічна теорія та право.* – 2016. – № 2. – С. 160–170. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuua_etp_2016_2_30.
4. Голеніщева Є. Ю. *Особливості формування та реалізації державної інвестиційної політики в різних країнах світу* / Є. Ю. Голеніщева // *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління.* – 2016. – Вип. 1. – С. 115–122. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2016_1_19.
5. Закон України “Про інвестиційну діяльність в Україні” // *Відомості Верховної Ради.* – 1991. – № 47.
6. Кравчун О. С. *Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні* / О. С. Кравчун // *Теорія та практика державного управління.* – 2012. – Вип. 3. – С. 323–332. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2012_3_46.
7. Кузьминчук Н. В. *Підходи до діагностики соціально-економічного потенціалу регіону як основи ефективної стратегії управління* / Н. В. Кузьминчук, Т. М. Куценко // *Маркетинг і менеджмент інновацій.* – 2016. – № 4. – С. 269–284. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2016_4_25.
8. Лук'яненко Д. Г. *Міжнародна інвестиційна діяльність : підруч.* / Б. В. Губський, О. М. Мозговий та ін. – К. : КНЕУ, 2003. – 387 с.
9. Майорова Т. В. *Інвестиційна діяльність : підруч.* / Т. В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
10. Рохчин В. Е. *Местная инвестиционная политика: разработка и механизм реализации* / В. Е. Рохчин // *Гуманитарные науки.* – № 1–2. – 1996.